

Universitätsbibliothek Paderborn

Johannis Trithemii Spanheimensis Primo, Deinde D. Iacobi Maioris Apvd Herbipolin Abbatis, viri suo aeuo doctiss. ... Partis Opera Historica, Qvotqvot hactenus reperiri potuerunt, omnia

Partim E Vetvstis Fvgientibusque editionibus reuocata, & ad fidem
Archetyporum castigata; partim ex manuscriptis nunc primùm edita ;
Qvorvm Catalogvm Aversa pagina exhibet

Iohannis Trithemii Spanheimensis Primo, Deinde D. Iacobi Maioris Apvd
Herbipolin Abbatis, viri suo æuo doctissimi Secvndæ Partis Chronica
Insignia Dvo - I. Coenobii Hirsavgiensis, Diœcesis Spirensis: eius
foundationem & progressum ab Anno Christi DCCCXXX. vsque ad Annum
MCCCLXX. II. Coenobii ...

Trithemius, Johannes

Francofvrti, 1601

II. Ioannes Tritem. Ab. Monasterii S. Iacobi In Svbvrbio Herbipolensi, Priori
& Conuentui in Spanheim diuini nominis continuum habere timorem.

urn:nbn:de:0128-1-17336

FAMILIARES

erunt. Vera scientia est, que Deum cognoscit, affectum purgat, intellectum illuminat, et in amore creatoris in se immutat. Non extollit, quia superbus non elevatur, sed omnia trahens ad unitatem scientiae cupimus esse studium, ut in te quo minus studio incumbis, quo magis discendum novetis, quo manifeste accepisti. Non magnificatio est, sed in ditione vocabulum, sed doctus veniens gradum commendat, non gradus sumit, quia scientia signum publicae potestatis ante domicilium exponitur, ubi non stultus est? Absque signato signum in ore sublimatur. Et prohi potest quod abusus, quo gradus magistratus inter quos docti pauciores, magisterium scientiae, sacerdotumque opprobrio, si & docti sine scientia, et scientia tibi scientia est in primis Deum non dicit, ius tam humanam quam divinum, virtutes colere, & Deum propter quod tium quas proficitur scire principia, et numerum figurarum exponere scripturam. Et eamus quantum singularum sit, ut sit necessarius intelligat. In primo est fundamentum, te scire oportet, sine vitio rectum debas proferturum loquendi, pulchrum in ditione quod chro dulce simoq; sermone propositum oratoriam finem cum propositum dicit discernere docet a falso, ne aut dicitur in ditione argumentationum. Prohibet appetere quod ignorat, & multum dicit a numero docet propositum in inuenire radicem. Omnia munda debet scientiae perfectionem. Geometria x numeris & mensura confertur figuris, per quam humana ratione principia. Hac orbis lorum mensuratur & consummata in cosmographiam orbis totius mundi transcedens machinam iam admiratur. Musica coelorum harmonibus tibi necessaria est, qua in Deo alatis canere vocibus scias, & sanctis ororum non recedas. Astronomia quantum es. Hac astrorum docet cursum, dicit de cuius scientia copatus allurgit ecclesie scire sacerdotem Christianorum optat liberalium artium necessaria est, ut in sedenti in solio. Confert enim Geometriae sermone. Logica verum te docet, ut bonum & verum quae in investigandis vero simul & Geometrica, peccat quod quoque diuinae speculationis ad dominum idis quoque aptus magister habens. Ne archana, mathematicas ignoscat

peruia. Musica cantum, Astronomia computum docet ecclesiasticum, sine cuius scientia nemo satis ad sacerdotium reperitur idoneus. Quod si magistrum septem artium liberalium velimus describere, non ea sufficient quae ad sacerdotem diximus pertinere. Alia tamen ratio est in scholis magistri docentis, atque alia sacerdotis in Ecclesia praedicantis. Nam isti quidem usus scientiarum extractus ab arte quadam generalitate sufficit, illi autem docendi munus necessarium particulas etiam singularum artium quadam specialitate particulariter speculari indicit, ut non solum uti scientiis nouerit acquisitis, sed etiam regulas dare atque praecipia discipulis pro eisdem scientiis nouerit acquisitis, sed etiam regulas dare atque praecipia discipulis pro eisdem scientiis nouerit acquisitis.

10 Tu autem qui scholis artiarum accepto magisterio desertis ad Christi te gymnasium contulisti sacerdos factus in ecclesia Dei atque minister, saecularium literarum necessario duntaxat vsu ferento, te totum iam deinceps ad studium diuinarum conuerte scripturaram, in quibus vera scientia continetur salutaris, & mentem suauius illuminat sapientia superaecelestis. Vana est enim omnis scientia huius mundi si conuersa non fuerit ad cultum Dei. Sacra autem scriptura, quam merito nuncupamus diuinam, omnem huius mundi scientiam atque doctrinam procul excedit, quoniam vera sine ambiguitate praedicat, mentem lectoris placida terrenis ad ecclesia vocat, eamque pro Dei amore humilem reddit in prosperis, & fortem atque constantem in aduersis. Hic est sacri fluminis impetus, qui ciuitatem Dei lacrifiat, plantis simul atque profundus, in quo & agnus simplex ac paruus ambulet, & elephas maximus nater. Mirabilis iste fluuius est, in quo simplex & sine literaturae Christianus, pedibus, ut ita dixerim, siccis, ad salutem securus transire poterit: & magnus subtiliterque literatus & narrare potest sobrie sapiendo, & si nimium seruatus fuerit submergi. Habet enim in publico vnde paruulos nutriet, & seruat in occulto vnde mentes sublimium in admirationem ducat. Nam in vno eodemque sermone, dum narrat historiam multiplex pandit mysterium: & in superficie quidem simplices dulciter refouet, & in secretis mysteriis sublimiter exercitat sapientes. In apertis quidem potus est, quoniam nulla fractione indiget, in obscurioribus vero cibus est, quoniam sine expositione fractionis non potest deglutiri. Propterea diuus Ambrosius praecipit dicens: *Caelestium scripturarum eloquia diu terere ac polire debemus, toto animo ac corde versantes, ut succus ille spiritualis tibi in omnes se veniens animae diffundat.* Diues & foecundissimus est ager diuinarum scripturarum, omnes in se habet delicias, omnemque suauitatem producit. Et sicut manna secundum voluntarem vniuscuiusque sapiebat in ore, ita sermo diuinus omnem tibi saporem quem volueris praestabit in corde. Nihil Christiano sacerdoti melius, nil suauius, nil iucundius esse potest quam si omni tempore sacris se cum desiderio cordis occupauerit scripturis, mundumque custodierit ab hoc saeculo nequam. Dicit enim beatus Hieronymus: *Amas scientiam scripturarum, & carnis vicia non amabis.* Propterea sint scripturae diuinae semper in manibus tuis, & iungi meditatione in corde voluantur, nec sufficere tibi putes mandata Dei memoria tenere, & operibus obliuisci, sed ideo illa saepe legito, ut facias quod didicisti. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores mandatorum Dei ab ipso iustitiae coronam accipiunt. Ita viuere, ut sapientiam diuinam humanarumque rerum cognitionem tibi necessariam assequi merearis, quia non est miserabilior egestas, aut inopia turpior, quam in ordine constitutum sacerdotali egere sapientia, & eum qui alios docere iubetur ex officio, stultum esse & sine eruditione virum. Vale & Deum ora pro nobis. Ex Herbipoli 24. die mensis Iunii. Anno Christi 1306.

Sacra scriptura quantum praestet reliquis scientiis. P salm. 45.

Rom. 2.

II.

IOANNES TRITEM. AB. MONASTERII S. IACOBI IN SVBRBIO Herbipolensi, Priori & Conuentui in Spanheim diuini nominis continuum habere timorem.

50 OMNIPOTENS Deus cuius aeterna potestas & nunquam iniusta voluntas, sanctus & iustus in omnibus operibus suis, qui nihil facit mali, nihilve sine causa permittat. Iustus, sanctus & misericors, omnia in vero iudicio fecit cum sit bonus atque omnipotens, nulli penitus iniuriam facit, qui custodit veritatem in saeculum saeculi, facit iudicium iniuriam patientibus, dat escam esurientibus. Dominus erigit elisos, Dominus diligit iustos. Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit. Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & subleuat. Suscitatur de puluere egenum, & de stercore eleuat pauperem. Pedes sanctorum suorum seruabit, & impii in tenebris conticefcunt. Nisi qui a domino erat in nobis, dicat nunc abbas Tritemius nisi quia dominus erat in nobis, cum exurgerent improbi homines in nos, forte viuos deuorassent nos. Cum irasceret in insania

P sal. 144. P sal. 145. Roman. 2. P sal. 112. P sal. 113.

& furor eorum in nos, forsitan aquæ malignantium operuissent nos Torrentem iniuriarum & contumeliarum pertransiuit anima nostra, nisi astisset Dominus Iesus, forsitan pertransisset anima nostra aq̄ intolerabilis desperationis, aut certe non sat: religiose vindicasset iniuriã. Sed benedictus Dominus Iesus, qui nõ dedit nos in captione dentibus annulorum, vt prauorũ hominum cogeremur diutius subesse imperio. Anima nostra sicut pater innoxius liberata est de malignorũ laqueo venantiũ, quorũ inuidia nullo viro bono parcere nonit. Laqueus contritus est, & vana Cynonotorũ elisa confidẽtia, qua nos reuocare à sanctis studiis in odiũ iusti principis frustra tentauerunt. Nos autẽ adiutorio Domini nostri Iesu Christi à multis, quas in regimine monasterii Spanhemẽsis sustinimus, miseris tandem liberati sumus. Laqueus mundanæ colligationis nostris omnino cõtrarius studiis Dei prouidentia contritus est, & nos de seruitute ingratiſſimorũ hominũ liberati sumus. Dominus Iesus liberauit animã meã à labiis iniquis, & à lingua amulorũ nimis dolosa. Vos scitis, fratres, modo veritati velletis exhibere testimoniũ, q̄ iniustã à Cynonotis iniuriã susceperim, qui nullã contra me causam habentes, in uidia & liuore cõmoti, ecclesiasticã violare immunitatẽ non timuerunt. Excusationes modo afferũt suã in nos temeritatis, dicentes se non odio nostri sed amore potius fecisse q̄ egerunt. Sed malus & nobis non tolerandus amor eorũ fuit, quo nomen nostrũ ab omni scelere semper innoxium, per ora multorũ in suspitionẽ vertitur, quasi propter aliq̄ nostri lasciuã, ita scire oportuerit in familiam. Annus hodie 24. voluitur, quo canonicè in abbatẽ electus Spanhemẽsem, omne tẽpus q̄ mihi cõpetere ad otium potuit, vos testes estote & iudices, non ad voluptatẽ carnis qualẽcunq; sed totum semper ad studiũ conuerti scripturarum, die ac nocte lectio- nib. intentus, semper aliquid scribens aut discens. Nemo vestrũ me vnq̄ inuenit otiosum, nemo vidit vel audiuit carnis solatiis deditũ, vagisq; discursib. vel spacia mentis in monasterio vel extra inutiliter occupatũ, sed neq; comestationib. aut potationib. conuiuioque minus necessariis intentum, seu quibuscunq; aliis leuitatib. aut vanitatib. defudantẽ. Nihil mihi dulcius vnq̄ fuit, quã sacras rimare scripturas, in illisq; oportuno tempore diebus occupari & noctib. & semper aliquid boni aut legere aut scribere. In testimoniũ studiorũ nostrorum voco citoq; bibliothecã illã solennẽ, quam meis laboribus, studio & impensis compositaui non sine vigilantia & fatigatione continua, voluminum in omni varietate studiorum non modicam multitudinem congregans, non solũ impressorũ nouiter, sed scriptorum quoq; manu & calamo, quorum numerus omnium duo millia excedit. Superfluum fuerit nostras recensere lucubrationes, quas in medio curæ pastoralis, rerumq; sollicitudine temporalium per interualla scripsimus, quib. nomen Spanhemẽsis cõnobii prius incognitum & obscurũ, satis celebre factum est. Neq; studiis nostris intenti nimium tempropterea negleximus temporalem, q̄ laborum nostrorũ monumenta testabuntur complura, neq; nos ipsi poteritis negare, palã cernentes quas ereximus necessarias pulcherrimasq; structuras: & in ecclesia quos cõparauimus ornatus campanulasq; & varia sacri vasa mysterii: censuum quoque ornatiſſime renouatas conscriptiones, quæ omnia quantis exegerimus laborib. & impensis, etiam si vos non intelligatis, ipsa tamen posteris inducẽt admirationem. Deniq; ab annis iam ferme duodecim, vbi in notitiam & familiaritatem quorundã deuenimus principum atq; nobilium, non parũ vobis emolumenti adduximus, ex his quæ nobis eorum fuerant munificentiã condonata. Nihil fuit nobis vnq̄ speciale, nihil propriũ, sicuti nec esse debuit, sed fuerunt nobis vobiscum omnia semper communia, & nulla penitus neque in habitu neque in cibo neque in potu nobis vnquam singularitas fuit, quod ita verum esse nullus vestrũ ignorat. Maxima quoque nobis cura semper fuit, ne quid eorum quæ vobis necessaria videbantur deesset, fecimusq; vt in nullo sustineretis penuriam, quantum nobis omnino possibile fuit. In spiritualib. vero nunq̄ defuimus vobis, tametsi pauci vestrũ post discessum fratrum nostrorũ, quib. sancta studia placuerũt, spiritualia dilexerint exercitia, sed vanis se occupauerint semper. Scripsimus, diximus, Verbum Dei continue vobis prædicauimus, vosq; oportune & importune ad cultum veræ sapientiæ publice ac priuatim exhortati sumus, quantum vero profecerimus, confiteri palam erubescimus. Et quia fecistis vos nostra exhortatione indignos, diuina forsitan prouidentia transplantati sumus, ne inter spinas arbor diutius sine fructu pungeretur. Venit illa dies quam à multis optauimus annis, in qua nobis est data oportunitas, vt ingratarum ouium sanguinem super earum capita funderemus, excusosq; in eas puluere pedum, à finibus sudorum, iuxta præceptum Evangelicum transiremus. Audite capita si placet eorum quæ commisistis in nos, vt cognoscatis vos iustissima ratione desertos à nobis, sacra vobis semper displicuere studia nostra, scriptisque nostris omnibus pro reuerentiã cachinnos reddidistis, & nemini vnquam lucubrationes nostræ minus placuerunt

Matth. 10.
Mar. 6.
Luc. 9.
Act. 13.

Imago pesti-
morũ ma-
nachorum.

tum operuissent nos Torrentrii iohanni
 tra, nisi astitisset Dominus lesus, fortis
 erationis; aut certe non far scrogiole
 qui nō dedit nos in captione dētibz
 as fūbisse imperio. Anima nostra fion pel
 enantiū, quorū inuidia nullo viro beo
 ynonorū elisa confidētia, qua con reo
 ra tenauerunt. Nos autē adiutorio Deo
 monasterii Spanhemēsis sustinimus. m
 colligationis nostris ompino ob
 secuitate Ingratissimorū hominū lib
 bis iniquis, & à lingua a mulorū mō
 hūbere testimoniū, q̄ iniuriā Cynon
 habentes, inuidia & liuore cōmē
 gulationes modo afferūt suz in nō
 otius fecisse q̄ egerunt. Sed malis
 ostrū ab omni scelere semper inuicū
 ter aliq̄ nostrū lacuā, ita scire oportet
 monice in abbate electū Spanhemē
 os testes estote & iudices, non ad vō
 conuertī scripturarum, die ac nocte lo
 us. Nemo vestrū me vñq̄ inuenit otol
 gisq; discursib. vel spaciamentis in mō
 mellationib. aut potationib. conuul
 liis leuitatib. aut vanitatib. defidant. N
 oruras, in illisq; oportuno tempore
 egere aut scribere. In testimoniū hab
 ē, quam meis laboribus, studio & imp
 continua, voluminum in omni vā
 regans, non solū impressorū nouer, s
 numerus omniū duo millia excedit. S
 uas in medio curæ pastoralis, reuolū
 quib. nomen Spanhemēsis cecidit
 Neq; studiis nostris intenti nimium
 nostrorū monumenta testabunt
 entes quas ereximus necessarias pulch
 ornatus campanulq; & variā
 uatas conscriptiones, quæ omnia quā
 non intelligatis, ipsa tamen postea ad
 odecim, vbi in notitiam & familiaritatē
 ium, non parū vobis emolumentū ad
 ntia condonata. Nihil fuit nobis vñq̄
 runt nobis vobiscum omnia semper
 in cibo neque in potu nobis vñq̄
 gnorat. Maxima quoque nobis curas
 debantur deesse, fecimusq; vñq̄
 libile fuit. In spiritualib. vero nūq̄
 ratrū nostrorū, quib. sancta studia
 occupauerint semper. Scripsimus ad
 usq; oportune & importune ad cultum
 us, quantum vero profecerimus, con
 hortatione indignos, diuina fortitū
 bor diutius sine fructu pungere. V
 nobis est data oportunitas, vt ingru
 mus, excusosq; in eas puluere pedum
 n transiremus. Audire capta si placet
 os iustissima ratione desertos à nobis
 ptisque nostris omnibus pro recurre
 ucubraciones nostræ minus placuerunt

quam filiis nostris. Nec satis fuit irritasse opuscula etiam quæ patrum iussu conscripsimus,
 nisi & apud indoctam plebem de tractationibus ea carperetis. Vixistis semper paternis ex
 hortationibus contrarii. Multis sæpe in nos conspirationibus machinati fuistis, interpo
 sitq; iuramento & pœna vocis amissionis in capitulo ne quis nobis cōspirationis vestræ
 reuelaret archana, mendacia debitorum confinxistis in nos, quæ per aurifabrum Worm
 tiensem, qui creditor occultus dicebatur, coram vobis omnibus in loco capitulari osten
 dimus conficta & ementita. Ambo viuunt hodie testes, sic autē deputati visitatores, Ger
 lacus Tuitiensis, & Ioannes Schonaugiensis abbates, qui ne dignam de vobis vltionē su
 meremus, precibus obstiterūt. Item cura & sollicitudine rerum temporalium spiritualium
 10 que per omne tempus nostri regiminis grauius oppressi, nullum ē vobis inuenire potui
 mus vnquā, qui aut nostris compateretur laborib. aut vices monasterii pauperis in verita
 te doleret. Quot vobis priores institui mus claustrales? & præter vnū Nicolauū de Creutzē
 nach, alterumq; Ioannē Damium Curtensum, nullum regularis disciplinæ zelatorē in
 uenire potuimus vnquā. Erubescimus dicere quāto semper odio fueritis persecuti eos, qui
 vobis monasticæ obseruantie disciplinam persuadere conati sunt. Quantam vero pro re
 familiari diligentiam fecerint quos nobis coadiutores assumpsimus, & nos cū dolore su
 mus experti, & neminem vestrum latere potest. O quantis gemitib. & suspiriis plenum o
 nus pastoralis cure in vobis hæcenus portauimus, nullū ex vobis neq; in spiritualibus neq;
 in temporalibus fidelem habentes adiunxerunt. Vos ad omnia nobis præstitistis inutiles,
 20 nullam rectitudinis vel communitatis zelum habentes, nihil aliud quam carnis solatia
 quæ fuistis. Inter vos erat nemo qui manus nobis porrigeret adiutrices, & si quando extra
 neum nobis in auxiliatorem temporalis curæ assumpsimus, continuis illum detractionū
 moribus lacerastis. Annis quatuor censū monasterii omnes in propria leuare ac renoua
 re periona coacti fuimus omni solatio vestrum destituti, & quoties aliquem in cellerariū
 ex vobis deputauimus, toties in rebus monasterii graue dispendiū passi sumus. Nos autem
 qui patrum ordinis imperio multoties obedire compulsi, ab annis viginti per omnes vi
 cinas prouincias visitando totas plerumq; consumpsimus ætates, reb. nostris semper ne
 quiuimus pro voluntate adesse vtiliter, quo factum est, vt nobis absentib. & vobis omnia
 negligentibus, imo vestra solatia xerentibus, non satis pulchra facies rerum vtriusq; sta
 30 tus tandem emerferit. Quamuis maxima sollicitudine nostra interueniente, nullam vn
 quā rerum ad vitæ sustentationem necessariorum senseritis inopiam, quousq; tādē an
 no Christianorum quarto supra quingentesimū atq; millesimū, bello seniente in prin
 cipem illusterrimum Palatinum grauissimo, cortes monasterii omnes vnde viuere sole
 bamus, per Hassones Alexandrinosq; aut exusta aut desolata fuerunt. Erat nihilominus
 certa nobis spes recuperationis omnium, sed vestra stultitia, ne dicamus perfidia inter
 posuit, & omne consilium nostrum, quod nullius iniuriæ memores pro vestro parauimus
 bono, præsumptuosa temeritate corrupistis. Ab annis duodecim nouimus præcessisse dis
 cord arum semina, ex quibus malum omne constat exortum. Ducem Cynonorū alio
 40 quin principem pietissimum, quidam ex vobis inter medios blatterones nobis reddide
 runt suis occultis machinationibus insensum, in mediū pro causā, vt ratio videretur suffi
 ciens, afferentes conficta, quasi nos partes principis Palatini, iuribus ipsius ducis magna
 quadam adhesionē duxerimus preferendas. Quid enim si fuisset etiam hæc vestra confi
 ctio vera? Erasmus propterea vel detractionibus vestris lacerandi, vel indignationi ducis
 iustæ obnoxii? Quid Palatino cōtulit adhesio nostræ? quid profuit? aut quid commodi ex
 ea recepit? Aut quid nocuit Duci, quod nos Palatini fauimus rebus? Ingenuè fateamur Pa
 latini principis Serenissimi nobisq; clemētissimi atq; munificētissimi bene fauimus sem
 per, sed & hodie fauimus honori, bonæ fortunæ, rebusq; secundis, quanquā fauor hic no
 ster suæ nihil contulerit maiestati. Neq; Ducem propterea odio habuisse putandi sumus,
 aut rebus eius male fauisse, quod etiamsi voluissēmus, quā illi rerum suarum intulissēmus
 50 iacturam? Libet exclamare in ducem & suos, si vestris delationibus credidit falsis, cum A
 ristophane in quodam loco pulchre satis dicente.*

ος αρχαιον παραγμι εστιν ο λευκος δρεδ
 δελαν ημιθαι παραφροντος διαποτα.

* in princi
 pio vobis.

De omnibus his libenter quidem nobis persuaderemus innoxium principem, nisi mani
 festa viderentur seductæ mentis obstare inditia. Vera dicimus, in potentem cognita scri
 bimus, nullam eius proscriptionem metuentes, quoniam nos proscribere nō poterit, cu
 ius imperio minime subiaccemus. Parcimus tamen, ne vindictæ genus videatur scripsisse
 veritatem. Ad vos nota referimus atq; manifesta, quibus si auderis cōtradicitē, imo si po
 testis. Quis in crepidine templi monachum illum quem noscitis omnes reperit cum vxor
 Vu 3 reuil.

re villani commiserentem? Nonne tu prior cum aliis multis? Hic talis iustene à vobis de-
 fendi potuit, & in aliorum perniciem nobis tunc absentibus auxilia sibi hominum inuo-
 care secularium? Negavit publice factum quod multorum fuerat attestazione probatum:
 & ne debitam pro demeritis lueret pœnam, nobis consentientibus opemque ferentibus
 innocentes nostros familiares, quorum fuerat industria deprehensus in facinore, contra
 omnem iustitiam vocavit in culpam. Cur nostrum non expectastis aduentum? Omnia e-
 nim nobis Heidelbergæ tunc existentibus & ignorantibus facta sunt. Vestro dehinc fauo-
 re atque consilio mendacis suis abbatem montis speciosi nimis credulum, ac Ducis Cy-
 nonotorum quosdam officiales circumuenit, eoque concitavit, vt innoxios familiares
 nostros, qui cum solum cum sola in loco ecclesiæ obscuro, & ab hominum accessu remo-
 to, cum signis sui sceleris manifestis (quæ maior quoq; pars vestrū vidit & vera cognouit) 10
 ab vndecima hora vsq; ad secundam obseruarunt, repperunt, exeuntesq; increparunt de
 templo, alios caperent, aliosq; conuerterent in fugam, non in paruū nostri despectum,
 contumeliam & opprobrium. Hæc omnia vestro consilio facta, & instantia per ducales
 præsumpta ministros in absentia nostra certius certo cognouimus cum cæteris quæ nos
 scribere verecundia nō permittit. Huius indignitate facti tandem relati ad nos, extra mo-
 nasterium manere ad tempus decreuimus, donec animos erga nos vestros intelligeremus
 plenius, & mentem Ducis cur & si talia commisisset haberemus exploratam. Interea mē-
 ses decem & octo fluxerunt, in quibus præter Priorem neminem vestrum vidimus, nullas
 à vobis accepimus literas, præter in Marchia vnas, & impensis viximus alienis, munificen- 20
 tia principū sustentati: animos vestros rerum exhibitione satis intelligentes, nisi forsitan
 Prior fidelis internuncius esse contempserit, q̄ tempus sine dubio dabit in lucē. Quid est
 fratres q̄ toties nos vt reuertemur ad monasterium precib; pulsare voluistis, quasi mētem
 nesciretis nostram, quā vobis dudum literis significauimus per Priorem? Si voluistis vt re-
 diremus ad vos, quare mandatis nostris non obtemperastis? Quare Ducem non contue-
 nistis vestrum, vt nobis gratiosum retribuisset animū? Sed audiuius illum dixisse ad suos
 cōplures, quare abbas nō reuertitur ad monasteriū suum, quando nemo illi fuit molestus,
 nemo turbauit, nemo iussit exire, nemo reuerti prohibet? Maller. n. Dux non dubitamus
 non esse factum, q̄ ad instantiā fugitiui illius monachi fieri mandauit, pœnitentiāq; ductus
 vt rediremus optaret, sed more principum huius mundi, veretur ne si nobis desiderū scri- 30
 beret suum, recognouisset iniuriam videretur quā fecit. Magis autē expectat humilitatem à
 nobis, vt qui contumeliam suscepimus veniam priores deprecemur. Non possumus hoc
 nostram decere institutionem monasticam non cōsiteri, & fecissemus quam libētissime
 ob Christi amorem, nisi vestra nobis inueterata nimium ingratitude ne rediremus obsti-
 tisset. Satis enim perspecta nobis est innata clementia Ducis, quā vel vnus impetrare potu-
 isse literis minime dubitamus. Vestra in nos commissā ingratitudinis vitia sa piusq; repeti-
 ta cogitamus, quorum diutius insolentiam tolerare nō volentes, datam nobis occasione
 qua liberemur à vobis licet cum amaritudine suscepimus, scientes nos agrum huc vtq; ste-
 rilem coluisse. Nimium estis ignaui & simplices, si putatis me dolos vestros & fraudes non
 prauidisse, cum me verbis vt redirem fecistis crebrius rogari, & tamen nihil plus quam re-
 ditū meum timuistis. Creditis nos latere consilia in conuentu malignantium apud Bin- 40
 giones agitata? Aut minime cōstare nobis eulogia putabitis quæ prior nomine omnium
 vestrū cōsinnxit in mōte specioso aduersū nos faciēs ea cōscribi per manus Petri Schlarpi,
 quanq̄ intercepta cuiusdā fratris industria apud Budoras, in man⁹ nec dū peruenerint no-
 stras. Hæc ingratitude & maleuolentiæ vestræ manifesta inditia nos tandē rationabiliter
 cōmouerūt, vt recedētes à vobis tātās insolētias diutius minime pateremur. Quod ytinā
 prius fecissem⁹ cū ad plures vocaremur abbatias à multis, quas vna sentētia oēs vestri amo-
 re contēpsimus. Erāt. n. tunc plures inter vos religiosissimi fratres morib; & prudentia insi-
 gnes, quorū intuitu oblata nobis fortunā despexim⁹. His tādē aut mortuis aut ad alia mo- 50
 nasteria vocatis, vos mihi relictis fuistis prudētia & eruditiōe paruuli, stultitia vero & teme-
 ritate magni, quos sæpe ad semitā iustitiæ reuocare tentauim⁹, nihil tamē profecim⁹ vnq̄.
 Semper vobis disciplina regularis odiosa fuit, & propterea neminē voluistis vnq̄ sustinere
 priorē, nisi qui vestris morib; conueniret. Simplicē illū & rectū virum Nicolaum Staurop-
 politanum, quē vobis constitueramus priorem, cum per viā obseruantia regularis ambu-
 lare cerneretis, tot iniuriis, contumeliis & irrisionib; agitastis, quousq; non solū de priora-
 tu eū sed de monasterio quoq; turbaretis. Venerabilē quoq; fratrem integerrimumq; virū
 Ioannē Damiū Curtesū agrippinatē literis à nobis omnifariā sufficēter imbutū, nō mo-
 do latinis sed græcis quoq; atq; hebraicis pari vāfania sustinere in prioratu recūlastis, pro-
 pterea q̄ ad regulā puritatē ambulās vestris noluit cōsentire peccatis. Hic quātus euaserit

Tivithen

Opera
Historia

apud alienos qui suis displicuit hodie cernitis, quem ad vos reuocare iam deinceps minime poteritis. Improbis vestra viros optimos potuit sustinere, propterea quod vestris leuitatibus minime confenserunt. O Spanheim Spanheim, bonos vtilisque viros ab initio reformationis tuæ semper abhorrens, quantis volui conatibus tuas reuelare miseras & consentire noluit. Ecce tunc tandem acedia plenus meliores compellor sequi fratres quos iniuria repulisti, Nonne Henricum Northheimensem virum optimum regularisque disciplinæ zelosissimum custodem inuidia paruulorum ad Saxones redire compulit? Post quem pari vafania æmulorum ex te pulsi fuerunt Ioannes Thoringus nunc Prior in Pegauia, Ioannes quoque de Dreifia iam Prior in Mariæ monasterio, Nicolaus Stauro politanus cellerarius Lymurgensis, Ioannes Damius præpositus sanctimonialium in Nouo castro apud Budorim, & Ioannes Venatoris institutor nouiorum in præfato cœnobio Pegauensis, qui singuli mutuo sibi succedentes Prioris in te gesserunt officium, quos zelum disciplinæ monasticæ habentes ferre noluit. Transiit reliquos non priores, monachos simul atque nouicios, quibus inuidia tuorum fortunæ locum contulit melioris. Hæc tua Spanheim infirmitas semper & nausea fuit, quod sanum fuit & integrum euomere, agrorum vero & inutile, non sine periculo in ventris stomacho retinere. Viros bonos, maturos & vtilis, in quibus requiescere potuissem securus per inuidiam eiecisti, quorum destitutum auxilio facilius tandem seruire in pastorem. Expulsis nequiter domesticis, quid restat nisi vt paterfamilias expellatur? Excusationem verba legitimam conficta non afferunt, quoniam damni occasione qui dat, damnum dedisse videtur. Præter enim illa quæ vestra superiorum in nos commissæ perperam enumerauimus non minus ad indignationem nos concitauit mendosa detractio vestra, eum nihil eorum Deo teste commiserimus, quæ impio in nos animo confixisset. Erubescimus dicere crimina quorundam vestrum quæ omnibus vobis sunt manifesta, sed quia inter nos ista manebunt secreta quæ hac vice scribimus, & nos cœpellit integritas ad memoriã vobis steducamus quorum nunquam fuistis oblit. Boni fratres hortamur vos per districtum Dei iudicium in quo secreta cordium erunt manifesta, cessate innocentem persequi patrem, de quo quicquid sceleris dictum est, confictum & mentitum non ignoratis. Vos ipsos inspicite potius & agite poenitentiam, quoniam parua consolatio est si homines vestra lateant crimina, eum Deum minime latere queat. Schedulã his inclusam legite, & quanta vobis poenitentia sit opus intelligetis. Non sufficimus admirari temeritatem vestram, qua inuolueret sceleribus, vestris non metuis innocentes, vsque adeo vt ne nobis quidem parcere noueritis. Nisi verecundia prohibuisset nos reprobam conuersationem vestram, qua nobis absentibus semper in deteriora profecistis ad notitiam patrum deducti fecissemus, vt agnoscerent oes quantam a vobis suscepissemus iniuriam. Cõfidimus autem in domino Iesu qui solus nouit in nocentiam nostram, quoniam venient in lucem omnia quæ cõmissistis in nos nobis et nihil reuelantibus, dabitque iusto Dei iudicio, meritas in hoc tempore penas, ne in futuro examine pereatis. Vos quidem nobis vt crederemus occasione improbitate vestra tribuistis, talia committentes in nos qualia boni claustrales nunquam in suum commiserunt pastoribus. Abbatiã itaque monasterii diui præfati Martini Spanheimensem, quæ canonice dudum electa atque cõfirmata suscipientes annis 24. mensibus duobus & viginti diebus cum Dei auxilio pro viribus ad puritatem regulæ sanctissimi patris nostri Benedicti regere, manutenere & gubernare curauimus, hodie per manus nostras chirographum propter incorrigibilem temeritatem vestram multiplicemque iniurias tam a vobis quam ab aliis susceptas coram crucifixo Iesu Christo in arbitrium conuentus, non induci neque ab aliquo persuasi aut compulsi, sed voluntate spontanea in Dei nomine resignamus, ea contenti quæ pridie S. Iacobi maioris Apostoli in suburbio ciuitatis Herbipolensis oblatam a reuerendissimo præfule Laurentio suscepimus gubernandam. Constatemur autem & publice in his scriptis protestamur, quod Ioannem Nutium seniore, Ioannem Damium, Ioannem Cusanum, Ioannem de Sobenheim, Ioannem Pingonitã seniore, & Nicolaum Sculteri filium, ab omnibus iniuriis & cõtumelijs nobis illatis a vobis credimus, tenemus & pronunciamus innocentes, innoxios & immunes. Satis enim nobis in nocentia & integritas eorum constat, qui pura semper deuotione nostris obediuerunt mandatis, seque a prauitatis vestrae studiis vbiq; subtraxerunt. Propterea illos immunes denunciamus atque innoxios ab omnibus iniuriis, cõtumelijs & detractioibus vestris, quibus vt recederemus a vobis effecistis. Similiter & vita defunctos præter Haymonem omnes credimus & pronunciamus a vestris conspirationibus innocentes. Omnipotens Deus indulgeat vobis ea quæ commisistis in nos & non imputet vobis in peccatum ad mortem, sed culpam simul & poenam pro ea debitam in hac vita remittat. Ego vobis et non rogantibus propter amoris Domini mei Iesu Christi libenter indulgeo, a quo &

ipse meorum expecto veniam delictorum. Credite mihi, fratres, coram Christo Iesu & saluatore omnium vera dicenti: quoniam semper vobis peperimus & malefacta vestra quae in Deum commisistis & me nunquam effudi in lucem, indignum existimans, vt pastor mali aliquid etiam cum veritate de suis ouibus loqueretur. Hinc scio vobis audacia creuit, & temulentus contra nos pauper cornua sumpsit, vt de me fingeretis falsa, qui de vobis semper tacui vera. Satius ergo duxi monasterium dimittere, quam vestros mores improbos in capitulo patrum verbo vel scriptis accusare. Certus sum enim & nullatenus dubito, quoniam si causam vt est in notitiam patrum deduxissem qui apud Moguntiam in capite Septembris anni praesentis capitulum annale celebrarunt, & mea fuisset comprobata innocentia, & nullus vestrum deinceps in Spanheim remansisset. Vestrum coram hominibus libenter portari opprobrium, vt verum me Iesu Christi comprobarem discipulum. Arbitrabar enim melius vt vnus cederet multis, quam propter vnum multi despererentur. Dominus Iesus qui est iudex viuorum mortuorumque venturus, pro his contumelias & iniuriis, quas innocenter sustinui mercedem, mihi rependet supra quam ausim aut petere aut sperare non dubito. De caetero fratres secundum Dei timorem & vestris provideate conscientias, & talem super vos eligite pastorem, non qui prauis conueniat moribus, sed qui verbo & exemplo vos precedat in salutem. Duos scio inter vos principes factionum, quorum ad abbatiam vterque aspirat, alter vaticinio cuiusdam fatuelli sicuti omnes nouistis dudum animatus, alter vero in sua prudentia confusus. Deum non quarunt sed suae solaria carnis, quod ex vita vtriusque transacta facile comprobare potestis, ac deinceps non sine periculo experiemini. Hoc solum monuisse sufficiat, quanquam verear fardis narrare fabellam. Dominum Deum timeate, & eius obseruate mandata, ne peccatum accumulantes peccato, iram vobis duplicem in die reuelationis iusti iudicis thesaurizeris. Vindex enim est Dominus & suam longanimitatem in eos qui peccant & non egerunt poenitentiam, atrocitate poenarum compensat. Valetate & rectum aliquando sapite. Ex Herbipoli vltima die mensis Octobris Anno 1306.

III.

IOAN. TRITHE. ABBAS S. IACOBI APOSTOLI IN SVBYREIO HERBIPOLENSIS, IOANNI BRACHIO PRIORI MONASTERII DNI MATTHIA APOSTOLI EXTRA Muros TREVIRORUM, AMICO SALUTEM & CHARITATEM.

QUAM pendant cuncta sub ancipiti mortalia casu, si prius amice nescieras, Tritheimiana tibi nunc patefacit historia. Ego sum ille Tritheimius, abbas quondam Spanhemensis, quem docti simul & indocti tanquam oraculum Apollinis obseruabant, qui omnium ore laudatus, Butfeldianae congregationis videbar caput atque columnen. Magnum me aliquid existimabant Reges & Principes, Ecclesiarumque praesules ad famam nominis nostri concitati, me videre, me alloqui, ac suis interesse cupiebant archanis. Nomen Spanhemensis abbatis per omnium ora cum laude volabat, seque putabant felices viri magni & eruditi si quos in mei familiaritatem admisissim. Confluebant ad me non solum ex Germania tota viri doctissimi atque spectabiles multi, sed ex Italia quoque & tripartita Gallia plures principes quoque & pontifices ecclesiarum suis me literis atque muneribus visitabant. Hunc me talem in aestimatione hominum longe lateque habitum commouere quis potuerit miraris, vt locum quem scriptis & lucubrationibus insignem reddidi, fratres quoque meos, quos enutriui in Christo, vna cum illa preciosissima spellestilli voluminum, quam omni varietate scripturarum congregaui, dimitterem, & in obscurum paucissimis notum hunc me locum transferrem. Scripsimus tibi de mense Iulio prioris anni, propter quasdam iniurias nobis inuidia hostis antiqui factas in nauisem monasterii nostri Spanhemensis incidisse, quarum recordatione permoti dimisso ad tempus cenobio in Marchiam secessimus Brandenburgensem. Inde reuersi ad Neometim, tales amulorum inuenimus animos, quod satius videbatur nobis monasterium ex toto deferere, quam aecidia continua pulsante cum ingratis & perfidis diutius habitare. Ad pauperem, humilem sancti Iacobi abbatiam in suburbio ciuitatis Herbipolensis oblatam mihi per reuerendissimum antistitem Laurentium sciens & volens me contuli, plenamque inuilibus & vanis occupationibus Spanhemensem resignaui. Natus enim ad studia scripturarum institutioni meae conuenientem reperi locum, in quo paupertati quies cum tranquillitate coniungitur, & pax inopiam comitatur. Optime nouisti meam viuendi consuetudinem, quoniam haec multa quae suum vnquam nec magna, sed paucis semper & paruis vixi